

ปัญหาการจัดการกองทุนการออม และสวัสดิการชุมชน¹

สิริรัตน์ เกียรติปฐมชัย², สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อนำเสนอ ลักษณะการดำเนินงาน ปัญหาของเครือข่ายสวัสดิการชุมชนจังหวัดสงขลา และตัวแบบการสร้างความยั่งยืนให้กับกองทุนสวัสดิการ พื้นที่ศึกษาหลักประกอบด้วย ตำบลเขาพระ ตำบลท่าข้าม และตำบลชิงโค จังหวัดสงขลา นอกจากนั้นยังศึกษาข้อมูลจากเครือข่ายสวัสดิการชุมชนในพื้นที่อื่นๆ นอกจังหวัดสงขลา อีก 3 กรณีคือ (1) เครือข่ายองค์กรการเงินชุมชน จังหวัดตราด (2) สถาบันการเงินชุมชน ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี และ (3) เครือข่ายองค์กรการเงินชุมชน ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล ใช้วิธีการศึกษาแบบผสานวิธี สัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่ให้ข้อมูลหลัก จัดเวทีคืนความรู้ให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระดับตำบล สัมภาษณ์รายบุคคลประชาชนในระดับตำบลทั้ง 3 ตำบล วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และเชิงปริมาณด้วยสถิติที่เหมาะสม ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “องค์กรการเงินชุมชนกับการพัฒนาชุมชนบอบช้ำ” ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) ดำเนินการวิจัยระหว่างมิถุนายน 2552 ถึงธันวาคม 2553

² ติดต่อผู้เขียน:สิริรัตน์ เกียรติปฐมชัย สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ สงขลา 90112 โทรศัพท์: 074-282473 โทรสาร: 074-282410 อีเมล: sirirat.k@psu.ac.th

เครือข่ายสวัสดิการชุมชนในจังหวัดสงขลา หรือที่ชาวบ้านทั่วไปรู้จักกันในนาม “กองทุนสัจจะวันละบาท” แม้จะมีเครือข่ายการจัดตั้งที่ดี ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน จนถึงระดับจังหวัด สมาชิกเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ระเบียบว่าด้วยการจัดสวัสดิการ บางรายการอาจดำเนินไปแบบขาดฐานความรู้ ประกอบกับสมาชิกส่วนใหญ่ตัดสินใจ เข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายด้วยเหตุผลที่ต้องการรับสวัสดิการเป็นหลัก ปัญหาความยั่งยืน ของเงินกองทุนเมื่อถึงเวลาที่ต้องจ่ายสวัสดิการเบี้ยบำนาญ จึงเป็นประเด็นที่แกนนำ เครือข่ายสวัสดิการชุมชนตำบลมีความกังวล แหล่งเงินที่ไหลเข้าสู่กองทุนสวัสดิการใน ปัจจุบันของเครือข่ายสวัสดิการชุมชนในพื้นที่จังหวัดสงขลา มีอยู่ 2 ช่องทางหลัก คือ เงินสัจจะวันละบาท ที่สมาชิกต้องส่งเข้ากองทุนปีละ 365 บาท และพึ่งพาเงินสมทบ จากรัฐบาลผ่านโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน (โครงการสมทบเงิน 1:1) รวมทั้งเงินสนับสนุนจำนวนหนึ่งจาก อบต. นอกจากนั้น ยังไม่พบแนวคิดใหม่ในการหารายได้เข้าสู่กองทุน

ในขณะที่เครือข่ายสวัสดิการชุมชนในพื้นที่อื่นๆ นอกจังหวัดสงขลา ทั้ง 3 พื้นที่ กลับพบว่านอกจากมีแหล่งเงินไหลเข้ากองทุน 2 ช่องทางหลัก เหมือนกองทุนสวัสดิการ ในจังหวัดสงขลาแล้ว ยังมีความพยายามพึ่งพาตนเองของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยการหาวิธีการเติมเงินเข้าสู่กองทุนสวัสดิการของเขาอย่างเห็นได้ชัด วิธีการเติมเงินเข้าสู่กองทุน เช่น นำเงินกำไรสัดส่วนหนึ่งจากการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารชุมชน สถาบันการเงินชุมชน และกำไรสัดส่วนหนึ่งจากวิสาหกิจชุมชนที่องค์กรการเงินชุมชนสนับสนุน ไปสมทบเข้ากองทุนสวัสดิการในพื้นที่ ทำให้เงินกองทุนสวัสดิการมั่นคงขึ้น ซึ่งเครือข่ายสวัสดิการชุมชนจังหวัดสงขลา น่าจะนำไปประยุกต์ใช้ กับพื้นที่ของตนเองได้

คำสำคัญ: เครือข่ายสวัสดิการชุมชนสัจจะวันละบาท ความยั่งยืน

Problem and Sustainability of the Community-based Saving and Welfare Funds¹

Sirirat Kiatpathomchai², Somboon Charenjiratragul

Abstract

This paper has main objectives to present on-going operations and problems of Community-based Welfare Networks (CBWNs), Songkhla province and to formulate sustainability models of the Welfare Fund. The primary study areas were Khao-Phra, Tha Kham and Ching-Kho sub-districts in Songkhla province. In addition, information from other three CBWNs; (1) Network of Community Microfinance, Trat province, (2) Micro Finance Institute, Nhong sarai sub-district, Phanomtuan district, Kanchanaburi province and (3) Network of Community Microfinance, Palmpattana subdistrict, Manang district, Satun province were utilized in this research. The research methods were an integrated approach, in depth interviews with key informants, open knowledge sharing forum for stakeholders, and personal interviews with samples of local people of the three sub-districts. The data were analyzed using descriptive statistics and quantitative analysis using appropriate statistics.

¹ This paper is a part of the research project entitled, "Community Micro Finance and a Holistic Community Development". funded by Thailand Research Fund (TRF) during June 2009-December 2010.

² Corresponding author: Sirirat Kiatpathomchai Department of Agricultural Economics, Faculty of Economics, Prince of Songkla University, Had Yai Campus, Songkhla, Thailand 90112 Tel: 074-282473 Fax: 074-282410 E-mail: sirirat.k@psu.ac.th

The results indicated that even though the CBWNs in Songkhla province, or locally known as “One Baht a day Saving” were well established networks connecting the village to provincial levels and members were rapidly increasing, they had a bottleneck of insufficient knowledge of an operation of some welfare distribution items. Moreover most of the members decided to become members of the networks primarily based on their expectation of receiving the welfares. Sustainability problem of the funds the time of welfare and pension distributions was a key problem that all leaders of the networks were worried about. At present, sources of cash flowed into the welfare funds of the CBWNs, Songkhla province were from two main channels, i.e. the One Baht a day Saving that all members were committed to pay annually at 365 baht, and the government contribution funds through the community-based welfare arrangement project (the project contribution at a ratio of 1:1) including some contributions from the Local Administrative Organizations. Moreover, there was no initiative to find new sources of revenues to the welfare funds.

On the other hand, the other three CBWNs had not only their conventional sources of funds similar to the two source that CBWNs in Songkhla province had, but also their attempts to materialize their self-reliance initiatives by visibly fueling cash into their Welfare Funds. Their sources of fund were rationing operational profits from their saving groups, village funds, community banks, community financial institutes and part of the profits from their community enterprises that the Community-based microfinance had supported. Their welfare funds were more secured. The CBWNs, Songkhla province were advised to apply this knowledge to their own welfare fund operations.

Keywords: Community-Based welfare networks, One Baht a day saving, Sustainability

1. บทนำ

ทิศทางและรูปแบบการพัฒนาประเทศไทยในระยะห้าทศวรรษจากปี 2504 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเพื่อการส่งออก เน้นพัฒนาเมืองมากกว่าชนบท และเน้นพัฒนาภาคอุตสาหกรรมมากกว่าภาคเกษตรกรรม การพัฒนาภายใต้รูปแบบดังกล่าว ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศเติบโตได้อย่างต่อเนื่อง รายได้ต่อหัวของคนไทยโดยเฉลี่ยในช่วงระยะเวลาดังกล่าวเพิ่มขึ้นถึง 40 เท่าตัว การพัฒนาภายใต้รูปแบบดังกล่าวมีส่วนทำให้ประเทศไทยประสบปัญหาความแตกต่างของรายได้ระหว่างคนรวยและคนจน ดังกลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน (2554) รายงานว่าความแตกต่างดังกล่าวสูงถึง 15 เท่าในปัจจุบัน ปัญหาความยากจนและปัญหาหนี้สินของคนไทยกลายเป็นปัญหาเรื้อรัง ส่งผลเป็นลูกโซ่ต่อปัญหาทางสังคมและอาชญากรรมที่นับวันจะมีความรุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2554) พบว่าในปี 2553 ประเทศไทยมีกำลังแรงงานรวมทั้งสิ้น 38.13 ล้านคน ในจำนวนนี้ร้อยละ 63.73 หรือ 24.30 ล้านคน เป็นแรงงานนอกระบบ ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยแรงงานกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่ไม่ได้รับการคุ้มครองและไม่มีหลักประกันสังคมจากการทำงาน(สมาคมวิถิต่างเลือกเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืน,2554)

นโยบายประชานิยมของรัฐบาลไทยรักไทยตั้งแต่ปี 2544 เป็นต้นมา หรือนโยบายประชานิยมของรัฐบาลประชาธิปัตย์ในช่วงต้นปี 2554 เกิดขึ้นด้วยวาทกรรมที่ว่า ต้องการให้โอกาสกับคนจนในชนบทหรือในชุมชนเมืองได้เข้าถึงแหล่งเงินทุน การศึกษา และการรักษาพยาบาลได้บ้าง เมื่อเทียบกับกลุ่มคนรวยในเมืองที่ได้รับการดูแลอย่างดีจากนโยบายของรัฐ แต่นโยบายประชานิยมก็มีคำถามจากสังคมมากมายในแง่รูปแบบและวิธีการที่เน้นปริมาณแต่ขาดคุณภาพ และที่น่าสนใจคือ แม้จะถูกตั้งคำถามจากสังคมมากมาย แต่คนจนก็ยังรอคอยและเรียกหานโยบายประชานิยมอยู่เสมอ ซึ่งก็ไม่ใช่เป็นปรากฏการณ์ที่แปลก หากพิจารณาถึงความไม่ทั่วถึงและเท่าเทียมของระบบสวัสดิการของประเทศ

ในขณะนี้อีกด้านหนึ่ง ในปี 2547 เครือข่ายสวัสดิการชุมชน หรือกองทุนสัจจะลดรายจ่ายวันละบาทซึ่งมี ครุฑ ขบ ยอดแก้ว เป็นหัวขบวน ไม่รอคอยความหวังจากภาครัฐ เปิดแนวรุกจัดทำสวัสดิการภาคประชาชนของกลุ่มขึ้นมาเอง และดูเหมือนเครือข่าย

ดังกล่าวเติบโตและขยายตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว บทความวิจัยชิ้นนี้จัดทำขึ้นโดยที่ผู้เขียนมีจุดประสงค์หลักเพื่อขยายองค์ความรู้ที่ค้นพบจากงานวิจัยในประเด็นปัญหาและความยั่งยืนของเครือข่ายสวัสดิการชุมชนกับระบบสวัสดิการชุมชน พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะบางประการที่เป็นไปได้เพื่อเพิ่มความสามารถในการพึ่งตนเอง และเพื่อให้การดำเนินงานของเครือข่ายสวัสดิการชุมชน มีความมั่นคงและยั่งยืนสืบไป

2. วิธีวิจัย

บทความวิจัยชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “องค์กรการเงินชุมชนกับการพัฒนาชุมชนแบบองค์รวม” วิธีวิจัยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทความชิ้นนี้เป็นวิธีวิจัยแบบผสานวิธีใช้ทั้งวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสัมภาษณ์รายบุคคล โดยสังเคราะห์ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาเชิงปริมาณ จากการสัมภาษณ์รายบุคคล การตรวจสอบผลการศึกษาผ่านเวทีในระดับพื้นที่ระหว่างการศึกษาและเวทีสมมนาขั้นสุดท้าย ก่อนจะเป็นผลการวิจัยดังปรากฏในบทความชิ้นนี้ วิธีวิจัยโดยสังเขปเป็นดังนี้

2.1) ผู้วิจัยเลือกจังหวัดสงขลาเป็นพื้นที่หลักในการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากสงขลาเป็นจังหวัดต้นแบบที่มีเครือข่ายสวัสดิการชุมชนที่ใหญ่ และครอบคลุมเต็มพื้นที่ทั้งจังหวัด สำหรับพื้นที่ที่เลือกศึกษา ใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive selection) โดยเลือกพื้นที่ที่มีความแตกต่างกันในมิติของสภาพภูมิประเทศ เป็นที่ป่าเขาที่ควนหรือที่ลาดชัน 1 พื้นที่ คือพื้นที่ตำบลเขาพระ อำเภอรัตนภูมิ ที่ราบ 1 พื้นที่ คือพื้นที่ตำบลท่าข้าม อำเภอหาดใหญ่ และที่ติดชายทะเล 1 พื้นที่ คือพื้นที่ตำบลชิงโคอำเภอสิงหนคร รวมพื้นที่หลักในการศึกษา 3 พื้นที่ นอกจากนั้นยังศึกษาข้อมูลจากเครือข่ายสวัสดิการชุมชนในพื้นที่อื่นๆ เพิ่มเติมจากพื้นที่หลักอีก 3 กรณี โดยเลือกเครือข่ายสวัสดิการชุมชนที่น่าจะมีบทเรียนและความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานกองทุนสวัสดิการที่ดี และเลือกได้ (1) เครือข่ายองค์กรการเงินชุมชน จังหวัดตราด (2) สถาบันการเงินชุมชน ตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี และ (3) เครือข่ายองค์กรการเงินชุมชน ตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล

2.2) สัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งประกอบด้วย ประธานและกรรมการเครือข่ายสวัสดิการชุมชน/องค์กรการเงินชุมชน นายกและ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งหมดจำนวน 24 ราย ใช้แบบสอบถามกึ่งโครงสร้าง (semi-structured questionnaire) เพื่อรวบรวมข้อมูลในประเด็นมิติเชิงสถาบัน เช่น การจัดองค์กร กฎระเบียบ การดำเนินงาน และปัญหาและอุปสรรคของเครือข่ายฯ การสนับสนุนจาก อบต. เป็นต้น

2.3) หลังจากสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้วเสร็จ ได้จัดให้มี เวทีตรวจสอบผลการศึกษาในระดับพื้นที่ ๆ ละ 1 เวที รวม 3 เวที โดยในเวทีประกอบด้วย แกนนำองค์กรการเงินชุมชนและเครือข่ายสวัสดิการชุมชน มีจำนวนผู้เข้าร่วมรวม 49 คน

2.4) สัมภาษณ์รายบุคคล (personal interview) จากประชาชน ในระดับ ตำบลทั้ง 3 ตำบลในจังหวัดสงขลาที่เลือกศึกษา ตำบลละ 200 ราย รวมจำนวนตัวอย่าง ทั้งหมด 600 ราย โดยใช้วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (accidental sampling) ประกอบด้วย ประชาชนที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกเครือข่ายสวัสดิการชุมชน 253 และ 347 ราย ตามลำดับ ใช้แบบสอบถามเชิงโครงสร้าง (structured questionnaire) เพื่อรวบรวม ข้อมูลในประเด็น สถานะการเป็นสมาชิก วัตถุประสงค์การเป็นสมาชิก และทัศนคติ ต่อบทบาทเครือข่ายสวัสดิการชุมชน

2.5) จัดประชุมสัมมนานำเสนอผลการศึกษาขั้นสุดท้าย ให้กับผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งในที่นี้คือ แกนนำองค์กรการเงินชุมชนประเภทต่างๆ ในพื้นที่ศึกษา และแกนนำ องค์กรการเงินชุมชนนอกพื้นที่ศึกษา รวม 52 คน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น ระหว่างผู้เข้าร่วมประชุมกับทีมวิจัย และเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของผลการศึกษา

3. ผลการศึกษา

ผลการศึกษาที่นำเสนอในบทความนี้มี 5 ประเด็นหลักคือ ความเป็นมาและ พัฒนาการของเครือข่ายสวัสดิการชุมชน การจัดองค์กรและกฎระเบียบ รายการ

สวัสดิการที่จัดให้กับสมาชิกในปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน และตัวแบบการสร้างความยั่งยืนให้กับกองทุนสวัสดิการ

3.1 ความเป็นมาและพัฒนาการของเครือข่ายสวัสดิการชุมชน

วรเวศน์ สุวรรณระดา (2550) ได้สรุปไว้ว่าระบบสวัสดิการภาคประชาชนในจังหวัดสงขลาเป็นนวัตกรรมในการพัฒนาสังคมให้บรรลุเป้าหมาย “สังคมดีคนมีความสุข” ริเริ่มขึ้นโดย ครูชบ ยอดแก้ว ซึ่งครูชบเล็งเห็นว่าในสังคมมีทุนอย่างน้อย 7 ประเภท ได้แก่ ทุนคน ทุนภูมิปัญญา ทุนศาสนาและวัฒนธรรม ทุนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ทุนแรงงาน ทุนเวลาและทุนเงินตราในการพัฒนาสังคมนั้น ครูชบคิดว่าการพัฒนาทุนคนเป็นเรื่องสำคัญลำดับแรก จึงริเริ่มพัฒนาคนโดยอาศัยกลุ่มสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท ทำสวัสดิการภาคประชาชนเป็นเครื่องมือ เพื่อให้เป็นคนดีและมีปัญญา ซึ่งจะช่วยให้ทุนในชุมชนประเภทอื่นที่กล่าวข้างต้นสมดุลอันจะนำไปสู่สังคมที่ดีขึ้น จนกระทั่งครูชบพบว่ามีกลุ่มสัจจะวันละ 1 บาท ที่จังหวัดลำปาง จึงได้ริเริ่มพัฒนากลุ่มสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท เพื่อระดมทุนในการจัดสวัสดิการภาคประชาชนขึ้นโดยมีการทดลองใช้กับผู้นำชุมชนทุกระดับจนในที่สุดครูชบได้เริ่มพัฒนารูปแบบกองทุนในรูปแบบที่เห็นกันในปัจจุบันที่ตำบลน้ำขาวอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นที่อยู่ของตนเองเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2547

ต้นปี 2552 ครูชบ ได้มีโอกาสเสนอแนวคิดให้รัฐบาลจ่ายเงินสมทบร่วมกับกองทุนสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท ของภาคประชาชน ผ่านนายกรัฐมนตรี อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ โดยตรง และเป็นที่มาของโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชนของรัฐบาล โดยรัฐบาลสมทบเงินให้กองทุนสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท ของภาคประชาชนในอัตรา 1:1 ในปีงบประมาณ 2553 รัฐบาลได้กันเงินไว้ดำเนินโครงการดังกล่าว 727 ล้านบาท

สำหรับสถานะจำนวนเครือข่ายสวัสดิการชุมชนระดับตำบลหรือระดับพื้นที่พบว่าในปี 2551 จังหวัดสงขลา มีเครือข่ายสวัสดิการชุมชน 112 พื้นที่ (ตำบล) แต่หลังจากโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชนของรัฐบาลมีรูปแบบชัดเจนขึ้นในปี 2552 ส่งผลให้ต้นปี 2553 มีกองทุนใหม่เกิดขึ้นเพิ่มเติมอีก 20 พื้นที่ รวมเป็น

132 พื้นที่ (สมาชิกรวมกัน 146,800 คน) คิดเป็นร้อยละ 94.29 ของพื้นที่ทั้งหมดของจังหวัด (140 พื้นที่ จำแนกเป็น อบต. 104 พื้นที่ และเทศบาล 36 พื้นที่) ตั้งแต่เดือนกันยายน 2553 ทุกพื้นที่ในจังหวัดสงขลาเข้าร่วมเครือข่ายสวัสดิการชุมชนโดยในเดือนกุมภาพันธ์ 2554 มีสมาชิกทั้งจังหวัดรวม 192,513 คน (อุดม แก้วประดิษฐ์ นายกสมาคมสวัสดิการภาคประชาชนสงขลา, สัมภาษณ์วันที่ 8 เมษายน 2553 และวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2554)

อย่างไรก็ตาม แนวทางการพัฒนาเครือข่ายสวัสดิการโดยพึ่งพาหรือได้รับงบประมาณสมทบจากภาครัฐนั้น อาจเป็นภาระทางการคลังของรัฐบาล ซึ่งต่อเนื่องกลับไปถึงการเป็นภาระของกลุ่มคนทำงานที่เป็นผู้เสียภาษีของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรไปเป็นสังคมผู้สูงอายุ จะทำให้กลุ่มคนทำงานต้องรับภาระการเสียภาษีเพิ่มมากขึ้น เพื่อนำเงินไปจัดสวัสดิการให้กับกลุ่มคนที่ไม่ได้ทำงาน โดย ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (2551) ได้อธิบายถึงแบบจำลองคนเหลื่อมรุ่น (Overlapping Generation Model) ว่าในสังคมมีคนสามวัยในประกอบด้วย วัยเด็ก วัยทำงาน และวัยชรา โดยวัยทำงานต้องรับภาระหนักที่สุดในการดูแลอุปถัมภ์วัยเด็กและวัยชรา ประกอบกับภายใต้โครงสร้างประชากรอัตราการออมและค่านิยมในการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันย่อมส่งผลถึงภาระภาษีที่เพิ่มขึ้นของวัยทำงาน และส่งผลถึงฐานะการคลังของรัฐอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

3.2 การจัดองค์กรและกฎระเบียบ

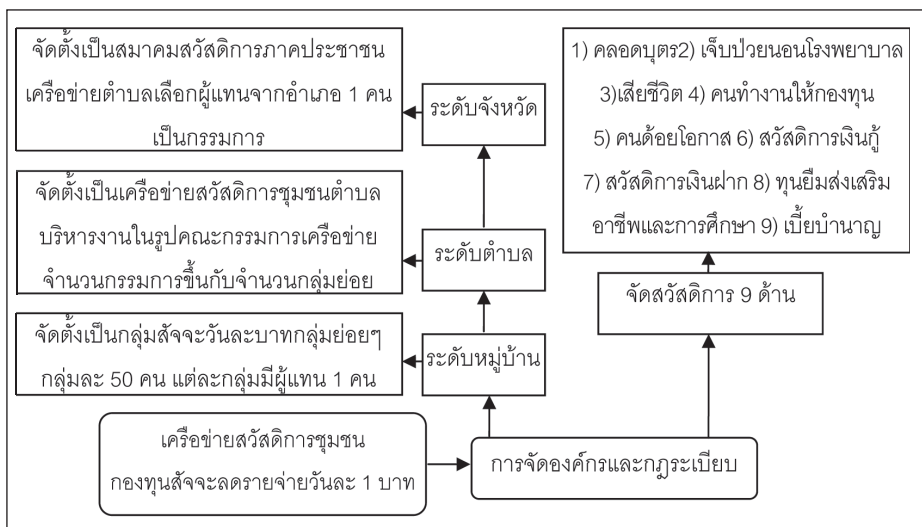
3.2.1 การจัดองค์กร

การจัดองค์กรเครือข่ายสวัสดิการชุมชนของจังหวัดสงขลา มีระดับชั้นอย่างชัดเจน ตั้งแต่ระดับหมู่บ้านสู่ระดับตำบล และจากระดับตำบลสู่ระดับจังหวัด ดังนี้ (ภาพที่ 1)

ในระดับหมู่บ้านจะมีกองทุนสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท เป็นกลุ่มๆ แต่ละกลุ่มจะมีสมาชิกประมาณ 50 คน และในหมู่บ้านหนึ่งๆ จะมีกองทุนสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท ก็กลุ่มก็ได้ ในแต่ละกลุ่มจะมีผู้แทนกลุ่ม 1 คน ซึ่งสมาชิกภายใน

กลุ่มสรรหากันเองระดับตำบลเรียกว่าเครือข่ายสวัสดิการชุมชนตำบล บริหารจัดการกองทุนในรูปของคณะกรรมการ ในคณะกรรมการประกอบไปด้วยผู้แทนกลุ่มสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท ในระดับหมู่บ้าน ในระดับเครือข่ายสวัสดิการชุมชนตำบลนั้น จะมีการประชุมใน 2 ลักษณะ คือ (1) การประชุมระดับคณะกรรมการเครือข่าย และ (2) ประชุมระดับสมาชิกเครือข่ายโดยการประชุมระดับคณะกรรมการเครือข่ายตำบล จะประชุมเดือนละ 1 ครั้ง

ระดับจังหวัด มีสมาคมสวัสดิการภาคประชาชนจังหวัดสงขลาเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่บริหารจัดการในภาพรวม การขับเคลื่อนเครือข่ายสวัสดิการชุมชนไปในพื้นที่ต่างๆ รวมทั้งการกำหนดข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อรัฐบาลเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบสวัสดิการภาคประชาชนในจังหวัดสงขลา และในระดับประเทศ คณะกรรมการสมาคมสวัสดิการภาคประชาชนจังหวัดสงขลา มี 17 คน โดยเครือข่ายตำบลเลือกผู้แทนจากอำเภอๆ ละ 1 คน เป็นกรรมการ ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการของสมาคมมาจากสมาชิก สมทบคนละ 1 บาทต่อเดือน ดังนั้นจากจำนวนสมาชิกรวมทั้งจังหวัด 192,513 คน ดังกล่าวข้างต้น สมาคมฯ จะมีเงินในการบริหารจัดการเดือนละ 192,513 บาท หรือ 2,310,156 บาทต่อปี

ภาพที่ 1 การดำเนินงานเครือข่ายสวัสดิการชุมชน

3.2.2 กฎระเบียบ

กฎระเบียบโดยทั่วไปที่เป็นต้นแบบของกองทุนสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท ตามแบบฉบับของครูชบ ยอดแก้ว ว่าด้วยการจัดสวัสดิการ 9 เรื่องนั้นมีรายละเอียดโดยสังเขป ดังนี้ (ดัดแปลงจาก ชบ ยอดแก้ว, 2549)

(1) คลอดบุตรให้ลูก 500 บาท แม่นอนโรงพยาบาลได้รับสวัสดิการคืนละ 100 บาท แต่ไม่เกิน 5 คืน และสวัสดิการไม่เกิน 2,000 บาทต่อปี

(2) เจ็บป่วยนอนโรงพยาบาลได้คืนละ 100 บาท ปีละไม่เกิน 10 คืน

(3) เสียชีวิต สมาชิกที่เสียชีวิตจะได้ค่าทำศพแตกต่างกันตามระยะเวลาการส่งสัจจะ ส่งสัจจะมาแล้วครั้งปี ได้ค่าทำศพ 2,500 บาท 1 ปี ได้ค่าทำศพ 5,000 บาท 2 ปี ได้ค่าทำศพ 10,000 บาท 4 ปี ได้ค่าทำศพ 15,000 บาท 8 ปี ได้ค่าทำศพ 20,000 บาท และ 16 ปี ได้ค่าทำศพ 30,000 บาท

(4) คนทำงานให้กองทุน จ่ายให้คนละ 130 บาทต่อวันฝากออม 100 บาท และ 30 บาท ฝากสัจจะ

(5) คนด้อยโอกาสกองทุนจ่ายให้นำไปฝากสัจจะ

(6) สวัสดิการเงินกู้สมาชิกที่กู้มาแล้วไม่น้อยกว่า 365 วัน หากสมาชิกเสียชีวิต กองทุนจ่ายให้ในวงเงินไม่เกิน 30,000 บาท

(7) สวัสดิการเงินฝากหากสมาชิกเสียชีวิต กองทุนจ่ายให้ร้อยละ 50 แต่ไม่เกินวงเงิน 15,000 บาท

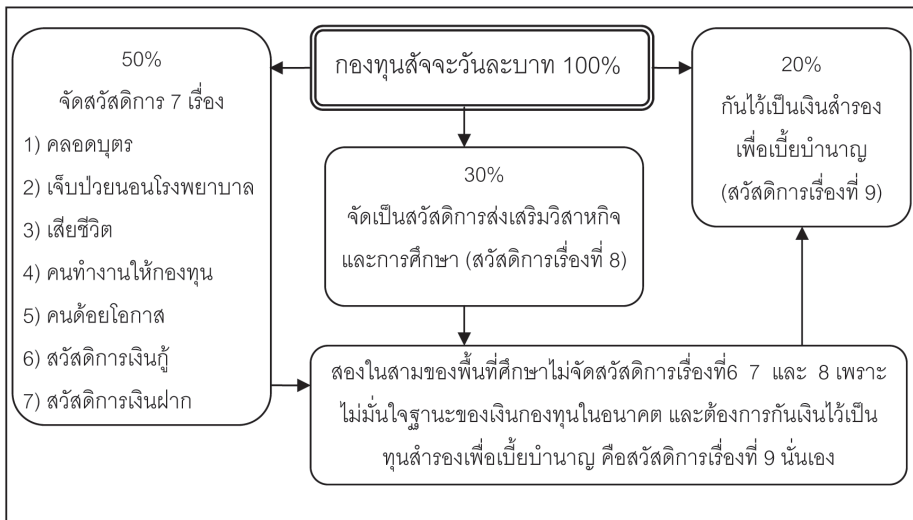
(8) ทุนยืมส่งเสริมอาชีพและการศึกษาเป็นสวัสดิการการกู้ยืมที่ไม่คิดดอกเบี้ย และ

(9) เบี้ยบำนาญสมาชิกจะได้รับเบี้ยบำนาญเมื่อมีอายุครบ 60 ปี แตกต่างกันตามระยะเวลาของการสมทบเข้ากองทุน เช่น ส่งครบ 15 ปี จะได้เบี้ยบำนาญเดือนละ 300 บาท ส่ง 20 ปี ได้รับเดือนละ 400 บาท ส่ง 25 ปี ได้รับเดือนละ 500 บาท และเพิ่มขึ้นไปเรื่อยๆ สมทบกองทุน 60 ปี ได้เบี้ยบำนาญเดือนละ 1,200 บาท

3.3 รายการสวัสดิการที่จัดให้กับสมาชิกในปัจจุบัน

สัดส่วนการบริหารเงินกองทุนตามกรอบหลักยังคงยึดตามแบบฉบับของครูชบ ยอดแก้ว คือร้อยละ 50 ของเงินกองทุน นำไปจัดเป็นสวัสดิการร้อยละ 30 จัดเป็นกองทุนส่งเสริมวิสาหกิจและการศึกษา และร้อยละ 20 กันไว้เป็นเงินสำรองดังภาพที่ 2 ส่วนในความเป็นจริงนั้น การใช้เงินกองทุนทั้ง 3 ส่วน ไปจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกจะปรับตามมติของกรรมการเครือข่ายสวัสดิการชุมชนเป็นหลัก

หากไม่นับรวมสวัสดิการเบี้ยบำนาญ ซึ่งปัจจุบันยังไม่ครบกำหนดระยะเวลาการจ่ายเบี้ยบำนาญพบว่าพื้นที่ตำบลท่าข้ามและตำบลชิงโคไม่จัดสวัสดิการหลัก 3 เรื่อง คือเรื่องที่ (6) สวัสดิการเงินกู้ เรื่องที่ (7) สวัสดิการเงินฝาก และเรื่องที่ (8) ทนุยืมส่งเสริมอาชีพและการศึกษา ทั้งนี้เพราะเครือข่ายฯ ยังไม่มั่นใจในฐานะทางการเงินของกองทุนว่าจะเพียงพอต่อการจ่ายสวัสดิการเมื่อครบกำหนดเวลาในอนาคตหรือไม่ จึงค่อนข้างระมัดระวังในการให้สวัสดิการกับสมาชิก ในขณะที่ตำบลเขาพระ นอกจากสวัสดิการเบี้ยบำนาญ ซึ่งปัจจุบันยังไม่ครบกำหนดระยะเวลาการจ่ายเบี้ยบำนาญ กองทุนสัจจะวันละบาทจ่ายสวัสดิการให้ครบทุกรายการ

ภาพที่ 2 สัดส่วนการบริหารเงินกองทุนสัจจะวันละบาทกับสวัสดิการ 9 เรื่อง

3.4 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานสำหรับเครือข่ายสวัสดิการชุมชน มี 4 ประเด็นหลัก คือ การเติบโตของเครือข่ายที่รวดเร็วเกินไป ระบุว่าด้วยการจัดสวัสดิการที่อาจขาดฐานความรู้วัตถุประสงค์การตัดสินใจเป็นสมาชิกเครือข่าย และปัญหาความกังวลเรื่องความยั่งยืนของกองทุน

3.4.1 การเติบโตของเครือข่ายที่รวดเร็วเกินไป

ระบบคิดว่าด้วยการจัดตั้งกองทุนสัจจะวันละบาทในระดับหมู่บ้าน เป็นกลุ่ม ในแต่ละกลุ่มมีสมาชิก 50 คน และให้มีผู้แทนกลุ่ม 1 คน คอยทำหน้าที่บริหารจัดการในกลุ่มย่อย และเป็นกรรมการเครือข่ายสวัสดิการชุมชนตำบลด้วย เป็นแนวคิดที่ดีในการประสานงานระหว่างเครือข่ายกับกลุ่มย่อยในระดับหมู่บ้าน แต่แนวคิดดังกล่าวอาจถูกวิจารณ์ว่ามีการนำระบบการตลาดเข้ามาใช้มากเกินไป เพื่อดึงดูดประชาชนให้เข้ามาเป็นสมาชิกให้ได้จำนวนมากและรวดเร็วซึ่งอาจจะมองได้ว่าเน้นเชิงปริมาณมากเกินไปทำให้อุดมคติฉบับครู (ครูชบ ยอดแก้ว) ว่าการพัฒนาทุนคนเป็นเรื่องแรกอาจบิดเบือนไป

3.4.2 ระบุว่าด้วยการจัดสวัสดิการที่อาจขาดฐานความรู้

การกำหนดระบุว่าด้วยการจ่ายเงินสวัสดิการที่ขาดฐานความรู้ (หรืออาจจะเรียกว่าเป็นระเบียบแบบมองโลกในแง่ดี ว่าจะมีสมาชิกใหม่ๆ โดยเฉพาะสมาชิกที่อยู่ในวัยเด็กเข้ามาเป็นสมาชิกเครือข่ายมากขึ้นเรื่อยๆ) อาจทำให้เครือข่ายขาดเสถียรภาพทางการเงินได้ ที่จะยกเป็นตัวอย่างในที่นี้มี 2 กรณี ดังนี้

1) กรณีพื้นที่ตำบลชิงโค พบว่าการกำหนดการจ่ายสวัสดิการค่าศพ สูงขึ้นเรื่อยๆ ตามช่วงอายุการเป็นสมาชิก คือปัญหาหนึ่งของการร่อยหรอของเงินกองทุน ตัวอย่างเช่น เครือข่ายมีสมาชิก 3,119 คน ซึ่งใน 1 เดือนเครือข่ายจะเก็บเงินสัจจะได้ 93,570 บาท ดังนั้น เงินร้อยละ 50 ที่จะนำไปจัดสวัสดิการจะมีเพียง 46,785 บาท ประเด็นคือ หากในเดือนเดียวกันนี้มีสมาชิกที่มีอายุการเป็นสมาชิกครบ 4 ปี เสียชีวิต เครือข่ายต้องจ่ายเงินสวัสดิการค่าทำศพถึง 60,000 บาท (รายละเอียด 15,000 บาท) ซึ่งในเดือนดังกล่าวเครือข่ายจะมีเงินเหลือในเดือนนั้นเพียง 33,570 บาท ซึ่งไม่เพียง

พอที่จะจ่ายให้กับสวัสดิการอื่นๆ โดยเฉพาะการเจ็บป่วยนอนโรงพยาบาล ที่ผ่านมา เครือข่ายเคยประสบปัญหาดังกล่าวมาแล้ว และเครือข่ายแก้ปัญหาโดยการดึงเงินจาก กองทุนส่งเสริมวิสาหกิจและการศึกษามาสมทบ

2) กรณีพื้นที่ตำบลท่าข้าม ในปี 2550 เชิญชวนให้ประชาชนในพื้นที่สมัคร เข้ามาเป็นสมาชิกเครือข่าย ด้วยการนำร่องสวัสดิการการตาย ด้วยการจ่ายค่าทำศพให้ สมาชิกที่เสียชีวิตสูงถึง 10,000 บาทต่อราย ในกรณีที่ เป็นสมาชิกครบ 1 ปี (ในขณะที่ ตามระเบียบเดิมให้จ่ายได้เพียง 5,000 บาท การจุดใจดังกล่าวครูชมมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจด้วยเช่นเดียวกัน) ซึ่งเป็นอัตราการจ่ายที่สูงเกินไป ประกอบกับในช่วงดังกล่าว สมาชิกของเครือข่ายเสียชีวิตมากผิดปกติ ทำให้เงินกองทุนร่อยหรอลงอย่างมาก

เมื่อสมาชิกได้ยินคำเล่าลือกันว่าเงินกองทุนร่อยหรอลงมาก ก็ไม่มั่นใจว่า เครือข่ายจะสามารถอยู่รอดต่อไปได้ จึงพากันถอนตัวออกจากการเป็นสมาชิก ซึ่งตาม ระเบียบเดิมผู้ที่ยังไม่เคยรับสวัสดิการใดๆ เลยในช่วงที่เป็นสมาชิก เมื่อลาออก เครือข่าย จะให้เงินสัจจะสะสมคืนไปทั้งหมดเต็มจำนวน แต่ปรากฏว่าเงินในกองทุนไม่เพียงพอ ที่จะจ่ายคืนให้กับสมาชิกที่แจ้งความจำนงค์ลาออกเป็นจำนวนมาก สร้างความไม่พอใจ ให้สมาชิกที่ประสงค์จะลาออกเป็นอย่างมาก เครือข่ายจึงตอบสนองด้วยการแก้ไข ระเบียบกองทุนสำหรับประเด็นการลาออกใหม่ เป็นผู้ที่ยังไม่เคยรับสวัสดิการใดๆ เลยตลอดช่วงที่เป็นสมาชิก เมื่อลาออกเครือข่ายจะให้เงินสัจจะสะสมคืนไปครึ่งหนึ่ง ของยอดเงินสัจจะสะสม ทำให้ลดแรงเสียดทานจากสมาชิกลงได้มาก ในที่สุดสมาชิก ลาออกไปประมาณ 2,200 คน (จากจำนวน 3,800 คน) เหลือเพียง 1,600 คน และ ค่อยเพิ่มขึ้นเป็น 1,800 คน ในปี 2553

3.4.3 วัตถุประสงค์การตัดสินใจเป็นสมาชิกเครือข่าย

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า การตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกเครือข่าย อาจมีเหตุผลที่ต้องการสวัสดิการเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูล จากการสัมภาษณ์ประชาชนรายบุคคลดังตารางที่ 1 ที่พบว่าประชาชนร้อยละ 42.2 ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกเครือข่ายสวัสดิการชุมชนนั้น ร้อยละ 82.2 สมัครเป็น สมาชิกเครือข่ายเพื่อต้องการรับสวัสดิการต่างๆ 9 ด้าน ร้อยละ 51.8 สมัครเป็นสมาชิก

เครือข่ายเพื่อต้องการมีส่วนร่วมไปกับกิจกรรมในชุมชนซึ่งเป็นเหตุผลที่น่าสนใจที่เหลืร้อยละ 12.3 สมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายเพื่อต้องการยืมเงินจากกองทุนส่งเสริมอาชีพและการศึกษา

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ในช่วงแรกๆ มีผู้สูงอายุมาสมัครเป็นสมาชิกมากผิดปกติ ว่ากันว่า สมัครเป็นสมาชิกเพียงเพื่อมารับค่าทำศพ รับสวัสดิการเงินกู้ และสวัสดิการเงินฝากเป็นสำคัญ และก็เป็นเช่นนั้นจริงๆ กล่าวคือ หลังจากผู้สูงอายุกลุ่มดังกล่าวเป็นสมาชิกกองทุนได้ไม่นานก็เสียชีวิต เมื่อสมาชิกเสียชีวิตจำนวนมาก เงินกองทุนก็ร่อยหรอสร้างปัญหาให้กับเครือข่ายดังกล่าวข้างต้น ปัจจุบัน เครือข่ายสวัสดิการชุมชนท่าข้ามจึงแก้ปัญหานี้โดยการกำหนดให้ผู้สมัครเป็นสมาชิกต้องมีอายุไม่เกิน 65 ปี จากเดิมที่ไม่จำกัดอายุ

ตารางที่ 1 สถานะและวัตถุประสงค์การเป็นสมาชิกเครือข่ายสวัสดิการชุมชน จำแนกตามพื้นที่ศึกษา

รายการ	เขาพระ		ท่าข้าม		ชิงโค		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การเป็นสมาชิกเครือข่าย	(n=200)		(n=200)		(n=200)		(n=600)	
- เป็น	80	40.0	55	27.5	118	59.0	253	42.2
- ไม่เป็น	120	60.0	145	72.5	82	41.0	347	57.8
วัตถุประสงค์ในการเป็นสมาชิกเครือข่าย*	(n=80)		(n=55)		(n=118)		(n=253)	
- ต้องการรับสวัสดิการ 9 ด้าน	67	83.8	40	72.7	101	85.6	208	82.2
- ต้องการยืมเงินจากกองทุนฯ	10	12.5	5	9.1	16	13.6	31	12.3
- ต้องการมีส่วนร่วมไปกับกิจกรรมในชุมชน	44	55	25	45.5	62	52.5	131	51.8

หมายเหตุ: * ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

3.4.4 ปัญหาความกังวลเรื่องความยั่งยืนของกองทุน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า ประธานเครือข่ายในพื้นที่ศึกษาทั้ง 3 พื้นที่ต่างกังวลถึงสถานะทางการเงินของกองทุน โดยเฉพาะเมื่อกองทุนต้องจ่ายสวัสดิการเบี้ยบำนาญ ประมาณปี 2563 เพราะเงินร้อยละ 50 ที่นำไปจัดสวัสดิการ 7 ด้านของ

พื้นที่ตำบลเขาพระ และ 5 ด้านสำหรับพื้นที่ตำบลท่าข้าม และตำบลชิงโคถูกใช้หมดเดือนต่อเดือน ในพื้นที่ตำบลชิงโคบางเดือนเงินส่วนร้อยละ 50 ไม่พอ ก็ต้องดึงจากส่วนร้อยละ 30 มาใช้ก่อน ทางออกสำหรับการบรรเทาความกังวลถึงฐานะทางการเงินของกองทุนในอนาคตในพื้นที่ศึกษามี 2 รูปแบบ คือ ขอความช่วยเหลือจากภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือช่วยเหลือตัวเอง ซึ่งจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันไป

1) ขอความช่วยเหลือจากภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การขอความช่วยเหลือจากรัฐบาล ซึ่ง ปีงบประมาณ 2553 รัฐบาลได้สนับสนุนเงิน 727 ล้านบาท ให้เครือข่ายสวัสดิการชุมชนทั่วประเทศ ในนามโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชนของรัฐหรือเรียกง่ายๆ ว่า โครงการสมทบ 1:1 คือ ภาคประชาชนออกเงิน 1 ส่วน รัฐบาลสมทบให้ 1 ส่วน

ส่วนการขอความช่วยเหลือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบล เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาลตำบล หรือแม้แต่เทศบาลเมือง ในลักษณะการสมทบกับภาคประชาชนแบบ 1:1 เหมือนรัฐบาลทำคงจะยากมาก เพราะงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับดังกล่าวมีไม่มาก และเป็นงบประมาณที่มีไว้เพื่อการพัฒนาให้กับท้องถิ่น และประชาชนทุกคนในพื้นที่เป็นภาพรวม ไม่ได้มีไว้เพื่อเจาะจงให้คนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเป็นพิเศษ อย่างไรก็ตาม อบต. ในพื้นที่ศึกษา ได้ตั้งงบประมาณสนับสนุนเครือข่ายสวัสดิการชุมชนเป็นปีๆ ไป ไม่มีข้อกำหนดตายตัว เช่น อบต. ท่าข้าม สนับสนุนให้เครือข่ายสวัสดิการชุมชนตำบลท่าข้าม 50,000 บาทต่อปี คิดเป็นการสมทบร้อยละ 7.61 ของเงินกองทุนสัจจะวันละบาทของเครือข่ายท่าข้ามใน 1 ปี ในขณะที่ อบต. เขาพระ และชิงโค สนับสนุนให้เครือข่ายสวัสดิการชุมชนตำบล 30,000 และ 10,000 บาทต่อปี คิดเป็นการสมทบร้อยละ 1.85 และ 0.87 ของเงินกองทุนสัจจะวันละบาทของเครือข่ายเขาพระ และชิงโค ใน 1 ปี ตามลำดับ

2) การช่วยเหลือตัวเองโดยปรับลดสวัสดิการ

หากเครือข่ายยังคงหลักการการจัดสวัสดิการเบี้ยบำนาญให้กับสมาชิกที่ส่งสัจจะครบ 15 ปี และเมื่อมีอายุ 60 ปีขึ้นไป การช่วยเหลือตัวเองโดยปรับลด

สวัสดิการก็เป็นทางออกหนึ่ง เช่น กรณีเครือข่ายทำข้ามที่ได้ปรับลดช่องว่างค่าทำศพต่อรายระหว่างสมาชิกที่มีอายุการส่งสัจจะน้อยกับมากให้แคบลง เช่น สมาชิกที่ส่งสัจจะ 180 วัน (ครึ่งปี) หากเสียชีวิตได้ค่าทำศพ 5,000 บาท สมาชิกที่ส่งสัจจะ 1,825 วัน (5 ปี) หากเสียชีวิตได้ค่าทำศพ 11,000 บาท ซึ่งเป็นอัตราที่ไม่ก้าวกระโดดจนเกินไป หรือการจัดสวัสดิการของเครือข่ายทำข้าม และชิงโค ไม่จัดสวัสดิการเงินฝาก สวัสดิการเงินกู้ และสวัสดิการส่งเสริมอาชีพและการศึกษา แต่กันเงินส่วนนี้ไปสมทบกับกองทุนที่กันไว้เป็นเบี้ยบำนาญในอนาคต เป็นต้น

3) การช่วยเหลือตัวเองด้วยการหารายได้เข้ากองทุน

พื้นที่ศึกษาในจังหวัดสงขลานั้น นอกจากเงินสัจจะวันละบาทที่สมาชิกแต่ละรายต้องส่งเข้ากองทุนปีละ 365 บาทแล้ว ยังไม่พบแนวคิดใหม่ในการหารายได้เข้าสู่กองทุน อย่างมากก็นำเงินกองทุนคงเหลือโดยเฉพาะกองทุน ร้อยละ 30 และกองทุน ร้อยละ 20 ไปฝากสถาบันการเงิน หรือองค์กรการเงินชุมชนในพื้นที่ เพื่อเอาดอกเบี้ยเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม แม้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ รวมทั้งความกังวลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานเครือข่ายสวัสดิการชุมชนที่สังเคราะห์ไว้ข้างต้นจะมีอยู่จริง แต่หากพิจารณาจากซีกของประชาชนผ่านทัศนคติของพวกเขาต่อบทบาทของเครือข่ายสวัสดิการชุมชนใน 4 ประเด็น [คือ (1) เครือข่ายช่วยให้สมาชิกได้รับสวัสดิการด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี (2) ประธานเครือข่ายดำเนินงานด้วยความซื่อสัตย์และมีความโปร่งใส (3) กรรมการเครือข่ายดำเนินงานด้วยความซื่อสัตย์ และมีความโปร่งใส และ (4) กองทุนสัจจะวันละบาทเป็นหลักประกันความมั่นคงด้านสวัสดิการให้กับสมาชิกได้อย่างยั่งยืน] จะพบว่า ประชาชนทั้ง 3 พื้นที่ ก็ยังให้ความไว้วางใจต่อเครือข่ายสวัสดิการชุมชนดีในระดับหนึ่งที่น่าจะยอมรับได้ คือ มีทัศนคติต่อบทบาทของเครือข่ายสวัสดิการชุมชนในระดับ ดีปานกลาง แต่หากวิเคราะห์ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยทัศนคติ ระหว่างประชาชนที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกเครือข่ายสวัสดิการชุมชน ด้วยสถิติที่ (t-statistics) จะพบว่า คะแนนเฉลี่ยทัศนคติของประชาชนที่เป็นสมาชิกเครือข่ายสวัสดิการชุมชนสูงกว่าของประชาชนที่ไม่เป็นสมาชิกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้ง 4 ประเด็น (p-value = 0.000) (ตารางที่ 2)

ที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ หากพิจารณาคะแนนเฉลี่ยทัศนคติเฉพาะส่วนของสมาชิกเครือข่ายสวัสดิการชุมชนต่อบทบาทของเครือข่ายสวัสดิการชุมชน จำแนกตามประเด็น จะพบว่าประเด็น “เครือข่ายช่วยให้สมาชิกได้รับสวัสดิการด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี” มีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติสูงสุดที่ 3.42 (จากคะแนนเต็ม 4) ส่วนประเด็น “ประธานเครือข่าย ดำเนินงานด้วยความซื่อสัตย์และมีความโปร่งใส” “กรรมการเครือข่ายดำเนินงานด้วยความซื่อสัตย์ และมีความโปร่งใส” และประเด็น “กองทุนสัจจะวันละบาทเป็นหลักประกันความมั่นคงด้านสวัสดิการให้กับสมาชิกได้อย่างยั่งยืน” มีคะแนนเฉลี่ยทัศนคติรองลงมาที่ระดับ 3.31 3.29 และ 3.22 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ทัศนคติของประชาชนต่อเครือข่ายสวัสดิการชุมชน จำแนกตามสถานะการเป็นสมาชิกเครือข่ายฯ

รายการ	ไม่เป็นสมาชิก (n=347)		เป็นสมาชิก (n=253)		นัยสำคัญทางสถิติ P-Value
	ค่าเฉลี่ย	ทัศนคติ	ค่าเฉลี่ย	ทัศนคติ	
- เครือข่ายฯ ช่วยให้สมาชิกได้รับสวัสดิการด้าน ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี	3.04	ดีปานกลาง	3.42	ดีปานกลาง	0.000
- ประธานเครือข่ายฯ ดำเนินงานด้วยความซื่อสัตย์และมีความโปร่งใส	2.91	ดีปานกลาง	3.31	ดีปานกลาง	0.000
- กรรมการเครือข่ายฯ ดำเนินงานด้วยความซื่อสัตย์ และมีความโปร่งใส	2.88	ดีปานกลาง	3.29	ดีปานกลาง	0.000
- กองทุนสัจจะวันละบาทเป็นหลักประกันความมั่นคงด้านสวัสดิการให้กับสมาชิกได้อย่างยั่งยืน	2.96	ดีปานกลาง	3.22	ดีปานกลาง	0.000

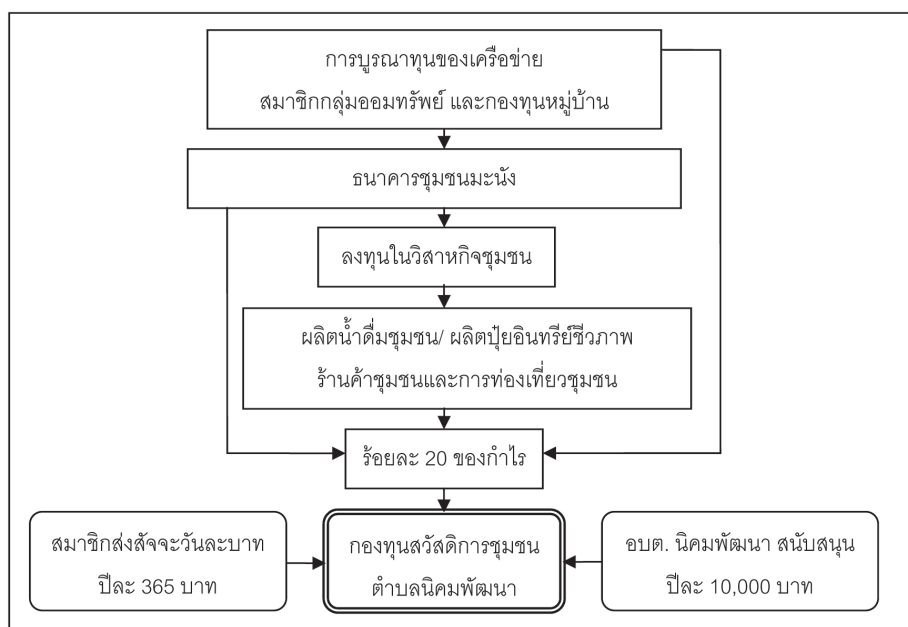
3.5 ตัวแบบการสร้างความยั่งยืนให้กับกองทุนสวัสดิการ

แม้เครือข่ายสวัสดิการชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ศึกษาในจังหวัดสงขลาจะไม่ค่อยมีรูปแบบของการสร้างความเข้มแข็งให้กับกองทุนสวัสดิการในลักษณะของการพึ่งพาตนเองซึ่งอาจจะเนื่องจากการดำเนินงานของแต่ละกองทุนมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ในที่ของตนเองเป็นหลัก ขาดการพูดคุยกันในระดับความร่วมมือกันระหว่างกองทุนเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานกองทุนไปสู่ความยั่งยืน แต่สำหรับอีก 3 พื้นที่นอกจังหวัด

สงขลาที่ทีมวิจัยเข้าไปศึกษา กลับพบว่ามีความพยายามพึ่งพาตนเองของชุมชนโดยการคิดวิธีเติมเงินเข้าสู่กองทุนสวัสดิการของเขาอย่างเห็นได้ชัดตัวแบบที่พบมีดังนี้

1) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนิคมพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล

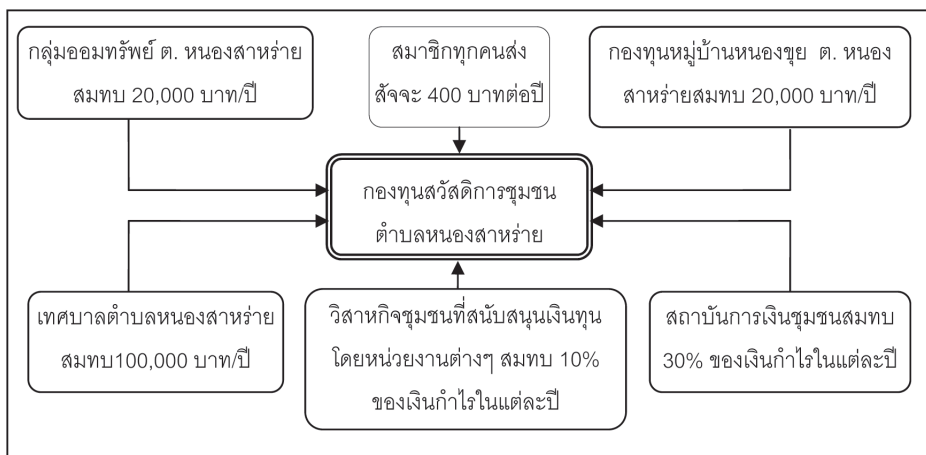
กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนิคมพัฒนามีสมาชิก 1,263 คน นอกเหนือจากเงินที่สมาชิกแต่ละคนส่งสัจจะวันละ 1 บาท ปีละ 365 บาท และเงินที่ อบต. นิคมพัฒนา สนับสนุน ปีละ 10,000 บาท แล้ว ประเด็นที่น่าสนใจ คือ มีการประสานเชื่อมโยงกันอย่างดีระหว่างเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์และกองทุนหมู่บ้าน ธนาคารชุมชนมะนัง กับ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนิคมพัฒนา ด้วยการจัดสรรเงินร้อยละ 20 ของเงินกำไรจากการดำเนินงานในแต่ละปีของเครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์และกองทุนหมู่บ้าน (ซึ่งประกอบด้วย 5 กลุ่มออมทรัพย์ กับ 1 กองทุนหมู่บ้าน) ของธนาคารชุมชน และของวิสาหกิจชุมชนที่ธนาคารชุมชนสนับสนุน คือ โรงน้ำดื่มชุมชนโรงผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ร้านค้าชุมชนและการท่องเที่ยวชุมชน เข้ากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนิคมพัฒนา ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 วิธีการเติมเงินเข้าสู่กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลนิคมพัฒนา

2) กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

ตำบลหนองสาหร่ายมีความคล้ายคลึงกับตำบลนิคมพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล กล่าวคือ การประสานเชื่อมโยงกันเป็นอย่างดีระหว่างกลุ่มออมทรัพย์ และกองทุนหมู่บ้าน สถาบันการเงินชุมชน และวิสาหกิจชุมชนของตำบล กับ กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองสาหร่าย ซึ่งมีสมาชิก 859 คน โดยองค์กรต่างๆ ดังกล่าว ต้องนำเงินกำไรจากการดำเนินงานส่วนหนึ่งสมทบเข้ากองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองสาหร่าย กล่าวคือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตำบลหนองสาหร่าย สมทบ 20,000 บาท/ปี กองทุนหมู่บ้านหนองซุย ตำบลหนองสาหร่าย สมทบ 20,000 บาท/ปี สถาบันการเงินชุมชนสมทบ ร้อยละ 30 ของเงินกำไรในแต่ละปี และวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการสนับสนุนเงินทุนโดยหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ เช่น โรงปุ๋ยอินทรีย์ของชุมชน โรงทำน้ำดื่มชุมชน และกลุ่มผลิตนํ้ายาเอนกประสงค์ สมทบ ร้อยละ 10 ของเงินกำไรในแต่ละปี นอกเหนือจากเงินที่สมาชิกส่งสัจจะรายปีๆ ละ 400 บาท และเงินที่เทศบาลตำบลหนองสาหร่าย สมทบ 100,000 บาท/ปี ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 วิธีการเติมเงินเข้าสู่กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลหนองสาหร่าย

3) กองทุนสวัสดิการเครือข่ายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรม ครบวงจรชีวิต จังหวัดตราด

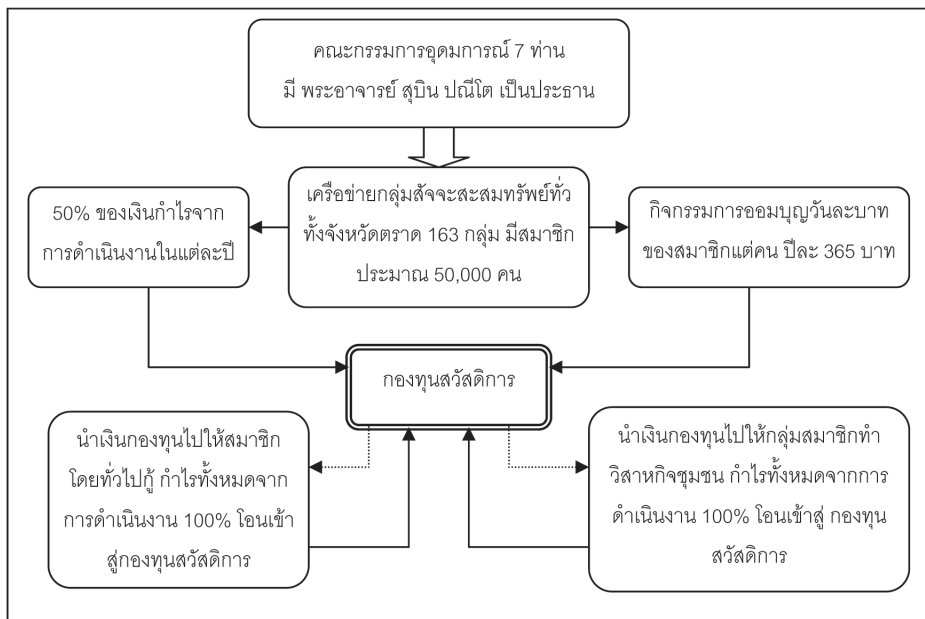
กองทุนสวัสดิการเครือข่ายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรม
ครบวงจรชีวิต จังหวัดตราด มีความแตกต่างกับเครือข่ายสวัสดิการชุมชนทั่วไป
เพราะกองทุนสวัสดิการพื้นที่จังหวัดตราด จะผูกติดกับกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์
เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิตในทุกพื้นที่ของจังหวัดตราด ที่สำคัญคือกลุ่มสัจจะ
สะสมทรัพย์ในทุกพื้นที่ได้รับการริเริ่มในการจัดตั้งโดยพระอาจารย์สุบิน ปณีโต โดยใช้
หลักธรรมเป็นแกนสำคัญในการดำเนินงาน จนมีการกล่าวกันว่า การดำเนินงานของ
กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในจังหวัดตราด จะใช้หลัก “เงินต่อคุณธรรม” มากกว่า
การใช้หลัก “เงินต่อเงิน”(อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก พระอาจารย์สุบิน ปณีโต,
2546) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าปัจจุบันมีกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในจังหวัดตราด
ที่จัดตั้งขึ้นตามแนวคิดดังกล่าว 163 กลุ่ม ใน 5 อำเภอ (ยกเว้นเพียงอำเภอเกาะกูด
และอำเภอเกาะช้างเท่านั้น)

กรณีกองทุนสวัสดิการเครือข่ายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรม
ครบวงจรชีวิต จังหวัดตราด จะไม่ใช่แนวคิดการจัดตั้งกองทุนสัจจะวันละบาท
เป็นกลุ่มย่อยแบบ 50:1 ดังกล่าวในหัวข้อ 3.2 หรือแม้การจัดตั้งเป็นเครือข่ายสวัสดิการ
ชุมชนระดับตำบล พระอาจารย์สุบินไม่เห็นด้วยกับแนวทางดังกล่าว ด้วยความเชื่อ
ที่ว่า กรรมการในระดับตำบลไม่รู้จักสมาชิกในระดับหมู่บ้านดีพอ ดังนั้น สัจจะ
วันละบาท ซึ่งที่นั่นเรียกว่า “ออมบุญวันละบาท” จะเป็นเพียงกิจกรรมหนึ่งของ
กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ในระดับหมู่บ้านเท่านั้น แนวคิดการออมบุญวันละบาท ของ
พระอาจารย์สุบิน ไม่ได้เน้นการจ่ายสวัสดิการให้รายบุคคลได้รับมากมาย แต่เน้นการ
ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ได้จำนวนมากมากกว่า

ส่วนการบริหารจัดการเครือข่ายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรม
ครบวงจรชีวิต และกองทุนสวัสดิการ ทั้งทั้งจังหวัดนั้น จะมีคณะกรรมการอุดมการณ์
7 ท่าน ซึ่งมีพระอาจารย์ สุบิน ปณีโต เป็นประธานคอยทำหน้าที่ให้แนวทาง และให้
คำแนะนำกลยุทธ์การพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย รวมทั้งการร่วม
ช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ให้กับเครือข่ายอีกด้วย

สิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับวิธีการเติมเงินให้กับกองทุนสวัสดิการ คือนอกเหนือ
จากการออมบุญวันละบาทของสมาชิกแต่ละคน ปีละ 365 บาท เข้าสู่กองทุนอยู่แล้วจะ

มีแหล่งเงินไหลเข้ากองทุนสวัสดิการอีก 3 แหล่ง (ภาพที่ 5) คือ (1) กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์สมทบ ร้อยละ 50 ของเงินกำไรในแต่ละปี (2) กำไรทั้งหมดจากการดำเนินงาน (100%) ที่ได้จากการนำเงินกองทุนสวัสดิการไปให้สมาชิกโดยทั่วไป และ (3) กำไรทั้งหมดจากการดำเนินงาน (100%) ที่ได้จากการนำเงินกองทุนสวัสดิการไปให้กลุ่มสมาชิกทำวิสาหกิจชุมชน เช่น การรวมกลุ่มซื้อและขายยางแผ่นดิบ การรวมกลุ่มซื้อและขายปลา เช่น ปลาเก๋า ปลากะพง เป็นต้น การรวมกลุ่มปลูกไม้กระถินเทพาเพื่อขายไม้ เป็นต้น

ภาพที่ 5 วิธีการเติมเงินเข้าสู่กองทุนสวัสดิการเครือข่ายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ จังหวัดตราด

4. สรุป วิจัยาณ์ และเสนอแนะ

ระบบสวัสดิการชุมชนภายใต้การดำเนินงานของเครือข่ายสวัสดิการชุมชนจังหวัดสงขลา หรือที่ชาวบ้านทั่วไปรู้จักกันในนาม “กองทุนสัจจะวันละบาท” เป็นการดำเนินงานจัดสวัสดิการของภาคประชาชนที่คำนึงถึงประชาชนที่อยู่นอกระบบและเข้าไม่ถึงสวัสดิการของรัฐ เช่น แรงงานนอกระบบ เกษตรกร เป็นต้นโดยมีการจัดสวัสดิการ

9 เรื่องคือ 1) คลอดบุตร 2) เจ็บป่วยนอนโรงพยาบาล 3) เสียชีวิต 4) คนทำงานให้กองทุน 5) คนด้อยโอกาส 6) สวัสดิการเงินกู้ 7) สวัสดิการเงินฝาก 8) ทุนยืมส่งเสริมอาชีพและการศึกษา 9) เบี้ยบำนาญซึ่งนับเป็นนวัตกรรมในการพัฒนาคนและสังคมที่เริ่มดำเนินการในปี 2547 โดย ครูชบ ยอดแก้ว

แม้ว่าเครือข่ายจะมีระบบการจัดตั้งที่ดีคือตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล จนถึงระดับจังหวัดแต่ด้วยต้องการให้มีประชาชนสมัครเป็นสมาชิกกันมากๆ ครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด ส่งผลให้เครือข่ายมีจำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วซึ่งอาจส่งผลให้ทัศนคติของประชาชนที่สมัครเข้ามาเป็นสมาชิกเพียงเพื่อต้องการรับสวัสดิการเป็นหลัก อาจเข้าทำนองเข้ามาเพื่อ “รับ” มากกว่าเข้ามาเพื่อ “ให้” ส่งผลให้เงินกองทุนร้อยละ 50 ถูกจ่ายผ่านสวัสดิการเรื่องต่างๆ หมดทุกเดือน อาจกระทบต่อความมั่นคงของเครือข่ายฯ ได้ รวมทั้งยังไม่พบแนวคิดใหม่ในการหารายได้เข้าสู่กองทุนของเครือข่าย โดยส่วนใหญ่เงินกองทุนคงเหลือถูกนำไปฝากสถาบันการเงินต่างๆ หรือองค์กรการเงินชุมชนในพื้นที่เพื่อรับดอกเบี้ย และได้รับเงินสมทบจากรัฐบาลผ่านโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน (โครงการสมทบเงิน 1:1) เป็นการพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก อาจส่งผลต่อความยั่งยืนของเงินกองทุนของเครือข่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ปัญหาความยั่งยืนของกองทุนสัจจะวันละบาท เมื่อครบกำหนดการจ่ายเบี้ยบำนาญให้กับสมาชิก ดังผลการศึกษาของ วรเวชม์ สุวรรณระดา (2550) พบว่าในช่วงเวลาเพียง 5 ปี หลัง ปี 2545 ที่เครือข่ายสวัสดิการชุมชนเริ่มจ่ายเบี้ยบำนาญให้สมาชิก แต่ละเครือข่ายจะมีภาระหนี้คิดเป็นมูลค่าปัจจุบันสูงถึง 4,000-12,000 ต่อสมาชิก 1 คน ขึ้นกับโครงสร้างอายุของสมาชิกของแต่ละเครือข่าย

นอกจากนี้งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นเอง (self-help group) ในระดับชุมชนให้เกิดความยั่งยืน โดย Anne Ritchie (2007) สรุปว่าปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้กลุ่มเกิดความยั่งยืนคือการพึ่งพาตนเอง (self-sufficiency) ของกลุ่มที่ชุมชนจัดตั้งขึ้นรวมถึงความสามารถในการบริหารจัดการอย่างเป็นอิสระและการบริหารงานอย่างมีอาชีพและโปร่งใส โดยได้รับการสนับสนุนด้านความรู้และวิชาการจากภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับ Wilaitat Worakul (2006) ที่พบว่าปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลให้การจัดการองค์กรการเงินชุมชนที่จัดตั้งโดยชุมชนประสบความสำเร็จ

ประกอบด้วยการคิดริเริ่มจัดการด้วยตัวชุมชนเอง (self-Initiation and self-reliance) การมีส่วนร่วมของสมาชิกในการบริหารจัดการและการปรับปรุงระบบการจัดการอย่างต่อเนื่องด้วยการเรียนรู้จากบทเรียนที่ผ่านมา

ดังนั้นผลการศึกษาและข้อค้นพบจากการวิจัยนี้นำไปสู่ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการที่ยั่งยืนของเครือข่ายสวัสดิการชุมชนจังหวัดสงขลา ดังนี้

1) เครือข่ายสวัสดิการชุมชน ควรวางยุทธศาสตร์พึ่งพาตนเองเป็นหลัก มากกว่าการพึ่งพารัฐบาล เช่น โครงการสมทบเงิน 1:1 นั้น เป็นนโยบายของรัฐบาลหนึ่งของพรรคการเมืองหนึ่ง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลผู้บริหารมาจากอีกพรรคการเมืองหนึ่ง นโยบายดังกล่าวอาจขาดความต่อเนื่องได้นอกจากนั้น โครงการดังกล่าวรัฐบาลใช้เงินงบประมาณแผ่นดินไปดำเนินการ ซึ่งงบประมาณแผ่นดินควรจะถูกนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศผ่านกระทรวง หน่วยงาน องค์กรต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยรวม แต่กลับถูกนำไปใช้ผ่านโครงการส่งเสริมสวัสดิการภาคประชาชน ซึ่งจะยังประโยชน์ให้กับสมาชิกเครือข่ายสวัสดิการชุมชนเพียงกลุ่มเดียวเป็นหลัก ประเด็นนี้อาจถูกสังคมหยิบมาวิพากษ์วิจารณ์ทางลบในทำนองเลือกปฏิบัติได้ แต่หากแปลงงบประมาณไปสู่โครงการอีกลักษณะหนึ่ง เช่น โครงการแนวจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นโครงการที่รัฐบาลควรสนับสนุน เพื่อเติมพลังให้กับแกนนำองค์กรการเงินชุมชนในการนำพาเครือข่ายสวัสดิการชุมชนไปสู่ความยั่งยืน ซึ่งสามารถลดเงินงบประมาณลงได้อีกมาก ปัญหาการถูกตั้งคำถามจากสังคมทำนองการเลือกปฏิบัติก็จะไม่มี

อย่างไรก็ตาม เงินที่รัฐบาลสมทบให้ 1:1 ภายใต้โครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชนนั้น หากรัฐบาลยังให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเครือข่ายควรกันเงินร้อยละ 50 ของเงินสมทบ ไว้เป็นเงินสะสมสำหรับการจ่ายเป็นเบี้ยบำนาญ เมื่อสมาชิกมีอายุครบ 60 ปี และเป็นสมาชิกมาแล้ว 15 ปีขึ้นไป ทั้งนี้ เพื่อยืดอายุกองทุนเมื่อถึงเวลาจ่ายเบี้ยบำนาญให้นานที่สุด

2) กรรมการเครือข่าย ควรรณรงค์อย่างจริงจังเพื่อให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่สมาชิกหรือบุคคลทั่วไปที่ยังไม่ตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกในประเด็นการพัฒนาคน โดยอาศัยกองทุนสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาท ทำสวัสดิการภาคประชาชนเป็น

เครื่องมือเพื่อพัฒนาคนให้เป็นคนดีและมีปัญญา ตามแนวทางการพัฒนา “ทุนคน” ของครูชบ เพื่อให้สมาชิกเข้ามาเพื่อ “ให้” มากกว่าเข้ามาเพื่อ “รับ”

3) การแก้ปัญหาความยั่งยืนของกองทุนสัจจะวันละบาทเมื่อครบกำหนดการจ่ายเบี้ยบำนาญ มีได้หลากหลายแนวทาง และหลากหลายวิธีปฏิบัติ กรรมการเครือข่ายอาจใช้วิธีง่ายๆ โดยการทบทวนการจ่ายสวัสดิการในบางรายการ เช่น เงินสวัสดิการตาย หรือค่าทำศพให้กับสมาชิกที่เสียชีวิต เช่น เครือข่ายสวัสดิการชุมชนท่าข้าม หรือการงดจ่ายสวัสดิการ เรื่องที่ 6, 7 และ 8 ว่าด้วยสวัสดิการเงินกู้ สวัสดิการเงินฝาก และทุนยืม ส่งเสริมอาชีพ/การศึกษา ตามลำดับ และนำเงินที่ประหยัดได้ไปสมทบกับกองทุน 20% ที่กันไว้จ่ายเป็นเบี้ยบำนาญ เมื่อสมาชิกมีอายุครบ 60 ปี และเป็นสมาชิกมาแล้ว 15 ปี ขึ้นไป ซึ่งการแก้ปัญหาความกังวลเรื่องความยั่งยืนของเครือข่ายสวัสดิการชุมชนด้วยวิธีดังกล่าวถือเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่อยู่บนพื้นฐานของการยอมรับความจริง โดยมองปัญหาจากภายในเครือข่ายของตนเอง ในประเด็นระเบียบการจ่ายสวัสดิการที่อาจขาดฐานความรู้ เมื่อปรับเปลี่ยนแก้ไขแล้ว ฐานะทางการเงินของกองทุนน่าจะมีความมั่นคงมากขึ้น อันเป็นแนวทางการแก้ปัญหาที่เครือข่ายต่างๆ ที่ประสบปัญหาแบบเดียวกันนำไปลองปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองได้

4) วิธีการเติมเงินเข้าสู่กองทุนสวัสดิการนอกเหนือจากเงิน 365 บาทต่อปีที่สมาชิกแต่ละคนต้องจ่าย บวกกับเงินอุดหนุนจาก อบต. ที่มากบ้าง น้อยบ้าง แล้วแต่กำลังเงิน และการให้ความสำคัญของผู้บริหารท้องถิ่นต่อบทบาทของเครือข่ายสวัสดิการชุมชนในการทำระบบสวัสดิการชุมชน อาจทำได้ด้วยการขยายฐานรายรับ ซึ่งมีแนวทางที่หลากหลายที่กรรมการเครือข่ายฯ อาจจะนำไปปรับใช้ เช่น

4.1) ร่วมกับกลุ่มออมทรัพย์ และกองทุนหมู่บ้าน หรือธนาคารหมู่บ้าน จัดตั้งเป็นเครือข่ายองค์กรการเงินชุมชนในพื้นที่ และขอความร่วมมือในการนำเงินกำไรจากการดำเนินงานในแต่ละปีสมทบเข้าสู่กองทุนสวัสดิการชุมชน เช่น เครือข่ายองค์กรการเงินชุมชนตำบลปาล์มพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล และเครือข่ายองค์กรการเงินชุมชนตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี การเติมเงินเข้าสู่กองทุนด้วยวิธีนี้ อาจส่งผลให้สมาชิกองค์กรการเงินชุมชนต่างๆ ดังกล่าว ตัดสินใจสมัครเป็นสมาชิกเครือข่ายสวัสดิการชุมชนมากขึ้น ฐานเงินกองทุนก็จะมากขึ้น

4.2) การนำเงินสะสมของกองทุน ในส่วนเงินกองทุน 20% ที่สะสมไว้จ่ายเบี้ยบำนาญให้ กับสมาชิกในอนาคต และในส่วนเงินกองทุน 30% คงเหลือจากที่กันไว้ส่งเสริมอาชีพ/การศึกษาของสมาชิก ไปทำประโยชน์ให้เกิดดอกผลองเงย เช่น การนำเงินไปฝากกลุ่มออมทรัพย์ที่เข้มแข็ง ซึ่งจะให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าการนำไปฝากธนาคารพาณิชย์โดยทั่วไป หรือพื้นที่ใดมีความพร้อมก็นำเงินสะสมดังกล่าวไปตั้งเป็นกองทุนให้สมาชิกกู้ยืม โดยคิดดอกเบี้ยเช่นเดียวกับกลุ่มออมทรัพย์โดยทั่วไป เช่นเดียวกับกองทุนสวัสดิการในเครือข่ายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต จังหวัดตราด

4.3) การนำเงินสะสมของกองทุน ในส่วนเงินกองทุน 20% และในส่วนเงินกองทุน 30% ไปลงทุนในวิสาหกิจชุมชนที่สมาชิก หรือประชาชนในพื้นที่จำเป็นต้องกินต้องใช้ หรือวิสาหกิจชุมชนที่เกี่ยวข้องกับฐานอาชีพของคนในพื้นที่ ซึ่งเป็น การเพิ่มโอกาสในการสร้างผลกำไรและเติมเงินเข้าสู่กองทุนสวัสดิการชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มศึกษาข้อตกลงเขตการค้าเสรีภาคประชาชน. 2554. “**ประชาวิวัฒน์ ฝนตกไม่ทั่วฟ้า หวันแค่เครื่องมือทางการเมือง**” [ออนไลน์]. URL:<http://www.ftawatch.org/all/news/22011> [ค้นวันที่ 18มีนาคม 2554]
- ชบ ยอดแก้ว. 2549. **กระบวนการนโยบายสาธารณะ กรณีโครงการสัจจะลดรายจ่ายวันละ 1 บาทเพื่อทำสวัสดิการภาคประชาชน**. สงขลา. (โรเนียว)
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. 2551. **การคลังเพื่อสังคม จินตนาการและการสัจจะเพื่อสังคมที่ดีกว่า**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บริษัท พี. เอ. ลีฟวิ่ง จำกัด.
- พระอาจารย์ สุบิน ปณีโต. 2546. **เอกสารประกอบการอบรมการจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต**. ตราด: วัดไผ่ล้อม อำเภอเมือง. (โรเนียว)

วรเวชม์ สุวรรณระดา. 2550. กองทุนสวัสดิการภาคประชาชนจังหวัดสงขลา. รายงานฉบับสมบูรณ์. (โรเนียว)

สมาคมวิสาหกิจเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืน. 2554. อะไรคือความไม่เป็นธรรมต่อแรงงาน VS ข้อเสนอเงินโยบาย. [ออนไลน์]. URL: http://sadathailand.org/index.php?option=com_content&view=article&id=&catid=3&Itemid=34 [ค้นวันที่ 18 มีนาคม 2554]

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2553. รายงานนอกระบบปี 2553. กรุงเทพฯ: สำนักสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

Anne Ritchie. 2007. **Community-based Financial Organizations: A Solution to Access in Remote Rural Areas?**. Agriculture and Rural Development Discussion Paper 34. Washington, DC: World Bank.

Wilaitat Worakul. 2006. **Community-Based Microfinance: An Empowering approach towards poverty alleviation and community self-reliance**. UNDP (United Nations Development Programme) Thailand. Bangkok: Keen Publishing

